

smo jo ustvarili, in razvijajmo jo naprej, seveda v skladu z današnjim položajem tako v državi kakor po svetu.

Naša znanost nima dolžnosti le za notranji hitrejši razvoj, v smislu pomoči in prispevka k hitrejši graditvi socializma. Svoje obveznosti ima tudi navzven. Kolikor mi je znano, je Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti zmeraj imela internacionalistično smer delovanja z drugimi akademijami. Toda danes ima še eno obveznost, ki jo naša znanost mora upoštevati. To je vprašanje pomoči državam v razvoju — v Afriki, Aziji in drugod — s katerimi imamo odlične odnose, v katerih pa narodi trpijo zaradi strašne zaostalosti. Naša država sicer ni tako močna, da bi lahko materialno pomagala, kolikor bi bilo potrebno. To je stvar vse svetovne skupnosti, predvsem pa dolžnost tistih, ki so dolgo in veliko jemali od teh držav. To je vprašanje vesti in zavesti, da je treba tem deželam pomagati. A tudi naša znanost lahko tem deželam veliko pomaga.

Srečen sem, ker vidim tu predstavnike akademij iz drugih držav. Mislim, da morajo tako ta kakor druge naše akademije še intenzivneje delati na mednarodnem torišču, izkoriščajoč izkušnje tistih, ki so morda pred nami, in naprej razvijali naše notranje potencialne možnosti. Naša dežela namreč še ni dovolj raziskana, marsikaj lahko še odkrijemo in izkoriščamo.

Najpomembnejše — bratstvo in enotnost naših narodov, pa mora ta akademija tako kakor tudi druge varovati kot punčico svojega očesa. To naši znanstveniki morejo. Vsi skupaj — čeprav lahko posamezniki tudi škodujejo — lahko znanstveniki naredijo veliko dobrega, da bo naša država hitreje napredovala . . .

Iz govora na proslavi stoletnice ustanovitve Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, »Borba« z dne 11. novembra 1966.
— Josip Broz Tito, Izbor iz del, 3. knjiga, DZS idr., Ljubljana 1978, str. 262—265.

Osvobajajoča moč samoupravljanja

Zmeraj smo poudarjali, da mora biti v socializmu na prvem mestu človek, proizvajalec in ustvarjalec, ne glede na nacionalno pripadnost. Socializem tudi je zgodovinski proces socialne in nacionalne osvoboditve osebnosti in to mora pripeljati do tega, da postane človek dejanski gospodar svojega življenja in dela, da bi lahko svoje ustvarjalne sile vsestransko razvijal.

Ker mora biti v središču socializma človek, se želim prav ob tej priložnosti dotakniti nekaterih vprašanj delavskega samoupravljanja.

V zgodovini, zlasti v novejši, ni manjkalo idej o osvoboditvi človeka, o humanizmu in človeški sreči. Toda na bistvo resničnega humanizma in možnosti njegovega konkretnega uresničevanja je opozoril šele Karl Marx. Njegova velika zgodovinska zasluga je predvsem, da je s tem, da je odkril zakone družbenega razvoja, pokazal, da je možnost uresničevanja resničnega humanizma v procesu osvobajanja dela, in da je v tej zvezi ugotovil, da je

zgodovinski subjekt tega procesa delavski razred. Zato je Marx tudi menil, da je revolucionarna samodejavnost delavskega razreda edino možna pot, po kateri ta razred s tem, da osvobaja sebe, osvobaja hkrati tudi vse ljudi na poti k ustvarjanju brezrazredne, komunistične skupnosti. Te pglavlitne Marxove misli so bile in še nadalje ostajajo naše glavne vodilne ideje.

Globok humanizem je preveval naše delavsko gibanje s KPJ na čelu v predvojnem obdobju, v revoluciji in mirnodobni graditvi, razodeval pa se je tako v ciljih, ki smo si jih postavili, kakor tudi v metodah boja in ustvarjanja nove družbe. Vodila nas je resnična skrb za človeka, zato smo med narodnoosvobodilno vojno sprejemali sklepe in uporabljali metode, ki so bile s stališča klasičnih vojaških doktrin nerazumljive. Znano je na primer, da smo v najtežjih ofenzivah dajali prednost boju za reševanje ranjencev.

Z vizijo novega položaja osvobojenega človeka smo uničili star družbeni sistem ter gradili novo socialistično družbeno ureditev. Ena izmed bistvenih značilnosti naše socialistične graditve je bila ravno v tem, da nas ni obremenjeval dogmatizem in da nismo dovolili, da bi nam velike težave, na katere smo zadevali, zameglile pogled v prihodnost in omajale naše zaupanje v ustvarjalno moč delavskega razreda.

V najhujših razmerah, ko smo poleg podedovane nerazvitosti in revne materialne baze bili soočeni še z gospodarsko blokado in z ogrožanjem naše neodvisnosti, smo začeli graditi nove družbene odnose, nekaj, kar je bilo med obstoječimi družbenimi strukturami na svetu popolnoma neznan. Sprejeli smo zakon o izročitvi podjetij v upravljanje delavcem.

Bilo je mnogo nezaupanja in dvomov, da bi bil takšen sistem možen. Mnogi iz tujine so govorili, nekateri pa še danes govorijo, da je to »eksperiment«, ki bo propadel. Za nas to seveda ni bil eksperiment, marveč pogumna odločitev, da kljub izredno težkim razmeram dejansko uporabljamo Marxove, Engelsove in Leninove misli o zgodovinski vlogi delavskega razreda kakor tudi o njegovem položaju in pravicah. Pri tem smo izhajali iz zaupanja v delovnega človeka in iz tega, da ima v resnici perspektivo samo tista družbena ureditev, ki vodi k resnični osvoboditvi dela in človeka.

V industrijsko razvitem delu sveta je bil dosežen, zlasti v zadnjih dveh desetletjih, velikanski gmotni napredek in na tej podlagi se je precej povečal tudi standard delavcev in delovnih ljudi. Toda tam delovni človek še naprej ni gospodar svojega dela in se kot osebnost ne more popolnoma uveljaviti. Seveda delovni človek ne teži samo k temu, da bi si izboljšal samo materialni standard, in se ne more zadovoljiti zgolj s tem. Noče biti samo tisti, ki prodaja svojo delovno silo, marveč teži k dejanski osvoboditvi. Ker pa mu obstoječi sistemi tega ne omogočajo in mu tudi ne odpirajo perspektive, so družbeni odnosi v okviru takih sistemov v globoki krizi.

Perspektivo resnične osvoboditve delavcev odpira delavsko samoupravljanje . . .

Iz govora v Akademiji znanosti in umetnosti Bosne in Hercegovine ob izvolitvi za častnega člana, »Borba« z dne 1. decembra 1969. — Josip Broz Tito, Izbor iz del, 3. knjiga, DZS idr., Ljubljana 1978, str. 320—321.